

АНАЛІЗ СТАНУ ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРОЦЕС НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У СТАРШИХ КЛАСАХ ГІМНАЗІЙ

Кумпан М. Б.

Включення України до європейського освітнього простору без кордонів диктує нове соціальне замовлення суспільства щодо якості володіння випускниками середніх загальноосвітніх шкіл (ЗОШ) іноземною мовою (ІМ). Головною метою навчання ІМ в ЗОШ виступає навчання мови як реального та повноцінного засобу міжкультурного спілкування на рівні, достатньому для підтримки контактів із зарубіжними однолітками та необхідному для подальшого особистісного розвитку.

У ЗОШ постійно здійснюються спроби обґрунтування навчання, що співзвучне природі дитини - активного, проблемного, особистісно-орієнтованого. Одним із перспективних напрямів у цьому ряду є використання театралізованої діяльності як засобу виховання духовних цінностей, творчого розвитку дитини, що, в свою чергу, сприяє розвитку емоційно-почуттєвої сфери, духовному збагаченню особистості (Ш. Амонашвілі, П. Блонский, А. Брянецев, Н. Бунаков, Є. Ільїн, Я. Коменский, А. Макаренко, С. Розанов, Г. Рошаль, В. Сорока-Росинський, В. Сухомлинський, С. Шацький, А. Нейлл, С. Френе, Р. Штейнер та ін.).

Особливий інтерес в аспекті театралізованої діяльності викликають праці, присвячені розвитку творчих здібностей дітей у театральній-ігровій діяльності (О. Амацьєва, В. Сілівон, Л. Фурміна), театралізованій діяльності дошкільників та молодших школярів (Л. Алексеєнко-Лемовська, Л. Артемова, М. Буркіна, Н. Водолага, Н. Іванова, М. Маханєва, О. Михальова, Л. Серих, С. Соломаха), формуванню зв'язного мовлення дітей засобами сюжетно-рольової гри (В. Захарченко), іграм-драматизаціям та театралізованим іграм (Н. Карпинська, В. Тютюник), формуванню творчої активності дітей в іграх за сюжетами літературних творів (Ю. Косенко), взаємозв'язку зображальної та театральній-ігровій діяльності в естетичному вихованні дітей (Е. Трусова). Також проблема впровадження театралізованої діяльності у навчальний процес вирішувалася і у межах навчання у ВНЗ: організація процесу навчання (О. М'ясникова) та самостійної роботи (А. Конишева) засобом драматизації, використання ігрових завдань з елементами драматизації (О. Гасконь), формування вмінь говоріння у майбутніх учителів англійської мови засобами драматизації (О. Дацьків), у майбутніх учителів німецької мови (М. Паустовська) та майбутніх учителів початкових класів (Л. Дубіна) засобами театральній-ігровій, драматизації як засіб розвитку комунікативних здібностей (В. Самарич) та як засіб формування комунікативної культури майбутніх педагогів (З. Побєжімова).

Однак, незважаючи на наявну широку базу досліджень, проблема формування англійської лексики компетенції учнів старших класів гімназій засобом театралізованої діяльності не знайшла належного висвітлення у методичній літературі. Тому об'єктом дослідження виступає театралізована діяльність, предметом – процес впровадження театралізованої діяльності у процес навчання лексики англійської мови у старших класах гімназій. Метою є виявлення ситуації щодо застосування театралізованої діяльності у процес навчання англійської мови у старших класах гімназій.

Під іншомовною театралізованою діяльністю учнів старшого шкільного віку ми розуміємо колективну за своєю природою, детально продуману, методично грамотну організовану діяльність іноземною мовою, що відтворюється через слово і включає елементи драматичної гри, рольової драматичної гри, сценічної гри, симуляції, режисерської гри, театрального проєкту і самої театральній-ігровій вистави, реалізується у творчій імпровізації або режисурованій готуванні п'єси, активізує резервні можливості учня, його пізнавальну активність, підвищує мотивацію, сприяє розвитку крос-культурної грамотності, набуттю іншомовних знань та формуванню мовних і мовленнєвих навичок і вмінь іноземною мовою.

З метою одержання відомостей про стан впровадження театралізованої діяльності у процес навчання англійської мови учнів старших класів гімназій і для визначення можливостей спланувати експериментальну програму навчання було проведено анкетування учнів 10-11 класів та опитування вчителів-предметників, які працюють у старших класах ЗОШ і профільних гімназіях. Анкетування проходило у вересні 2011-2012 навчального року. В анкетуванні взяло участь 150 вчителів Одеської, Миколаївської і Херсонської областей та 450 учнів старших класів шкіл м. Одеси, Миколаєва і Херсона. Учителям, які працюють з учнями старших класів, була запропонована анкета. Проаналізуємо результати анкетування.

Так, на пропозицію анкети визначити сутність поняття «театралізована діяльність» були одержані такі відповіді: правильно і повно визначили це поняття 42 % учителів: «це один із видів творчої діяльності, пов'язаний зі сприйняттям творів театральній-ігровій мистецтва і відтворенням в ігровій формі набутих уявлень, вражень, почуттів»; 55 % респондентів дали неповну відповідь типу «театралізована діяльність - це діяльність, у якій має місце театралізована гра» (25 %) або «це діяльність, яка передбачає формування у дітей певних уявлень про театр і театральній-ігровій термінологію» (15 %), або «це поєднання навчання і гри» (8%), «це розігрування будь-якого художнього твору у вигляді сцен оповідань, цікавих розповідей, сюжетних картин» (7%); 3% учителів відмовилися відповідати.

Наступне запитання вимагало від вчителів назвати види театралізованих ігор. З'ясувалося, що лише 60% опитуваних назвали деякі види театралізованих ігор, такі як-от: режисерські ігри та ігри-драматизації (34%), інсценування (14%), імпровізації (7%), ігри за сюжетами літературних творів (5 %). Решта опитуваних, 40 % вчителів, не змогли визначити види. На запитання «Чи використовуєте Ви театралізовану діяльність на уроках англійської мови? Якщо так, то назвіть для розвитку яких вмінь» позитивну відповідь дали 49% респондентів; 27% вчителів відповіли, що вони практично не працюють з театралізованими іграми тому, що такі ігри потребують багато часу на їх підготовку, а це не закладено у програмі; 24 % повідомили, що на уроках вони подекуди впроваджують театралізовані ігри, коли мають час, але це відбувається не дуже часто. Однак всі вчителі, які застосовують театралізовану діяльність, одностайно відповіли, що вона впроваджується їми для розвитку вмінь монологічного та діалогічного мовлення. Жоден з респондентів не згадав про розвиток лексичних вмінь.

Аналіз відповідей на запитання «Які твори художньої літератури Ви вважаєте найбільш доцільними для театралізованої діяльності?» засвідчив, що 50% вчителів вважають, що краще за все для театралізованої діяльності підходять казки; для 28% респондентів - це короткі оповідання із знайомим сюжетом; 22% респондентів назвали п'єси.

На запитання «У чому Ви бачите переваги та недоліки впровадження театралізованої діяльності у процес уроку іноземної мови?» фахівці відзначили такі переваги впровадження театралізованої діяльності у процес уроку іноземної мови, як-от: відношення учнів до уроків іноземної мови кардинально змінилося, з'явився інтерес, бажання вчитися (47%), діти стали більше активно працювати на уроках англійської мови. Внаслідок цього вони почали краще володіти англійською мовою, більш вільно спілкуватися (20%), іншомовний словниковий запас учнів збільшився, а самі слова запам'ятовувалися більш міцно (10%), завдяки такій діяльності учні перестали почувати себе ніяково, відповідаючи іноземною мовою перед усім класом або висловлюючи власну думку під час обговорення певної теми (8%), діти почали

більш толерантно відноситися до учнів, в яких іншомовні навички сформовані не на належному рівні (7%), успіхи у театралізованій діяльності на англійській мові допомагають учням і в навчанні інших предметів (5%), учні почали регулярно виконувати домашні завдання з англійської мови (3%).

Серед недоліків, які назвали вчителі, були такі: основний недолік – це нестача часу (якщо використовувати драматизацію на уроках, то учбова програма буде виконана не повністю (драматизація займає дуже багато часу)) (60% респондентів); втрата контролю над дисципліною в класі, адже подібні форми занять завжди викликають сплески емоцій, непередбачувані реакції дітей (20%); для реалізації навчання іноземній мові засобом театралізованого мистецтва потрібні особливі умови і учбові матеріали (наявність вільних аудиторій для репетицій, вільний час у вчителя і учнів, методичні матеріали для педагогів щодо застосування драматизації саме для навчання іноземній мові), яких у школі зазвичай бракує (10%); вчитель повинен витратити свій вільний час на підготовку учнів до театралізованої вистави. У той же час вчитель не є професіоналом в області театралізованого мистецтва, не здатний пояснити і показати дітям, як зробити якісну постановку, тому повинен додатково ще й вчитися (10%). Що стосується запитання «Які види роботи для ознайомлення з новими лексичними одиницями Ви впроваджуєте під час уроку?», то з'ясувалося, що вчителі англійської мови впроваджують такі види роботи: переклад (70%), наочна семантизація (20%), тлумачення значення рідною мовою (5%), використання дефініції (5%).

Аналіз відповідей на сьоме запитання «За якими підручниками здійснюється навчання англійської мови у вашому навчальному закладі?» засвідчив, що найбільш використовуваними підручниками є навчально-методичні комплекси Британських видань (54%), наприклад, «Matrix» (20%), «Opportunities» (15%), «First Certificate Expert» (10%), «Oxford team» (9%); 20% респондентів назвали базовим підручник під редакцією В. Плахотник, Р. Мартинова «Англійська мова» (10, 11); 16% вчителів виокремили підручник О. Карп'юк «English study» (10, 11); решта опитуваних, 8,8% вчителів, відповіли, що це – підручник під редакцією Л. Калініної, І. Самойлюкевич «Across Cultures: The USA-Ukraine» (НМК для спеціалізованих шкіл та профільних класів) або підручник А. Несвіт «Англійська мова». На запитання «Чи містить підручник, на основі якого здійснюється навчання англійської мови, завдання пов'язані з використанням театралізованої діяльності?» було одержано такі відповіді: «так» – 20% респондентів, «ні» – 50% опитуваних, «дуже мало» – 30% вчителів.

Наступне запитання анкети вимагало від респондентів відповіді на запитання «Чи користуєтесь Ви додатковим методичним матеріалом щодо впровадження драматизації у процес навчання англійської мови?». Відповіді вчителів розподілилися таким чином: 70% вчителів відповіли, що вони не мають методичних матеріалів, схвалених МОН, молоді та спорту України, і тому не користуються; 20% вчителів відповіли, що користуються своїми методичними розробками чи розробками колег-методистів; 10% опитуваних залишили означене запитання без відповіді.

Отже, анкетування педагогів, які навчають старшокласників англійської мови, засвідчило, що переважна більшість учителів усвідомлює необхідність застосування театралізованої діяльності у процесі навчання іноземної мови як засобу інтенсифікації роботи, проте не всі респонденти чітко розуміють, як це реально впроваджувати у практику навчання. На жаль, результати анкетування показали, що використанню театралізованої діяльності не сприяє і зміст навчально-методичних матеріалів, тому що їх фактично не існує у вигляді методичного забезпечення процесу навчання. Цей факт підтверджується тим, що лише 12% опитуваних користуються методичними матеріалами, в яких існують розробки уроків з використанням певних видів театралізованої діяльності. Значна кількість учителів не використовують театралізовану діяльність, бо не мають готових методичних рекомендацій для її впровадження.

У межах продовження експерименту було проведено анкетування учнів старших класів ЗОШ та гімназій і ліцеїв з метою визначення їх відношення до застосування театралізованої діяльності у навчальному процесі. Проаналізуємо одержані відповіді. Перше запитання анкети вимагало від респондентів підкреслити з поданих варіантів правильне визначення поняття «театралізована діяльність». За даними анкетування, 44% учнів відзначили правильну дефініцію: «театралізована діяльність – це один із видів творчої діяльності, пов'язаний зі сприйманням творів театралізованого мистецтва і відтворенням в ігровій формі набутих уявлень, вражень, почуттів»; 46,5% учнів підкреслили неправильну відповідь «театралізована діяльність – це діяльність, заснована на театралізованій грі»; 9,5% обрали помилкове визначення театралізованої діяльності: «театралізована діяльність – це підготовка театралізованої вистави».

На запитання «Як часто проводяться у Вас в школі театралізовані вистави на англійській мові?» було одержано такі відповіді: «часто» – 20% учнів, «час від часу» – 15%, «рідко» – 50%, «ніколи» – 15%. Наступне запитання вимагало дати відповідь: «Чи застосовуються на уроках іноземної мови драматизація текстів чи театралізовані ігри?» Переважна кількість респондентів – 60% – відповіли негативно, позитивну відповідь дали 21% учнів, 19% опитуваних дали відповідь: «ніколи».

Метою наступного запитання «Чи хотіли б Ви брати участь у театралізованій діяльності?» було з'ясувати бажання самих учнів бути активними учасниками театралізованої діяльності. Було одержано такі відповіді: «так» – 85% учнів, «ні» – 10% учнів, «не знаю» – решта опитуваних (5%).

П'яте запитання передбачало визначити думку учнів, чи згодні вони, що театралізована діяльність може сприяти кращому і більш глибокому засвоєнню іноземної мови. З'ясувалось, що «згодні» – 87% опитуваних; 10% відповіли «ні»; 3% назвали варіант «не знаю».

Відповіді на запитання «Як Ви ставитесь до уроків англійської мови?» виявились такими: «це одна з моїх улюблених дисциплін» – 20%; «мені цікаво, але уроки англійської мови не завжди приносять мені задоволення» – 40%, «мені байдуже» – 20%, інші 20% відповіли «мені не цікаво». Отже, зіставлення анкетних даних у формі відповідей засвідчило, що в більшості учнів виникли труднощі з визначенням поняття «театралізована діяльність», проте вони розуміють сутність цієї діяльності, вона їм подобається, і більшість учнів згодні брати участь в ній, вважаючи, що уроки стануть більш цікавими та будуть сприяти кращому і більш глибокому засвоєнню іноземної мови. Таким чином, дані опитування свідчать про усвідомлення вчителями і учнями необхідності впровадження театралізованої діяльності у процес навчання іноземної мови і про їх бажання на практиці застосовувати цей вид роботи, що сприятиме інтенсифікації процесу навчання і підвищенню пізнавальної активності і мотивації учнів до вивчення іноземних мов.

Відтак, виникає необхідність розробки методичної системи, яка передбачала б формування англійської лексичної компетенції учнів старших класів гімназій засобом театралізованої діяльності.